

Fransız Öğretmen Yetiştirme Sistemi

Jean-Louis MATTEI*

Sayın Rektör, Sayın Dekan Hanım, Değerli Öğretim Elemanları,
Sevgili Öğrenciler,

Söyleşime başlamadan önce, Fransa'nın eğitim sisteminin tarihçesini yapmak istemiyorum, fakat hatırlatalım ki söz konusu sistem üç temel ilkeye dayalıdır.

- 1) Eğitim laiktir;
- 2) Parasızdır;
- 3) Zorunludur (16 yaşına kadar).

Bu üç ilkedен ikisi "baccalauréat"ya kadar geçerlidir.

Bahsettiğimiz "baccalauréat" bir sınavdan sonra verilen lise son sınıf diplomasıdır.

Bu ilkeler öğretmen yetiştirmesine yabancı değiller, tam tersine. Nitekim, demokratikleşmenin sonuçlarıdır ve aynı zamanda da halktan gelen öğretmenleri eğitmeyi amaçlıyor.

1881'de Jules Ferry o devrin Fransa Başbakanıydı.

O devlet adamı "laik yasaları" denilen reformları ilan etti. Amacı neydi? Fransız Eğitimini katolik kilisesinin tekelinden kurtarmaktı.

Jules Ferry'den önce tabii ki başka devlet adamları bu tür girişimlerde bulundular. Fakat, ardi ardına gelen rejim değişiklikleri bu çabaları engellemiştir.

Evet, Fransa, 1789 ihtilalinden sonra yüzyıl gibi bir süre içinde 5 defa rejim değiştirmişti.

* *Uludağ Üniv. Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı Sözleşmeli Öğretim Elemanı*

Cumhuriyet oldu, İmparatorluk oldu, Krallık oldu, yine Cumhuriyet oldu, yine imparatorluk oldu ve 1870'den sonra kesin Cumhuriyete dönüştü.

Eğitim laiktir: Kilise ve Devlet birbirinden ayrılıyorlar. Din artık, eğitime, prensip olarak, karışmayacak. Bu konuda Türkiye ile bir kıyas yapabiliriz.

Eğitim parasızdır: Devlet, çocukların eğitimini karşılar, ilkokulda öğrencilerin kitapları dahil olmak üzere bütün masraflarını üstlenir. Okullarda, kolejlerde ve liselerde eğitim için ödeme yapılmaz. Neden? Dar geçinen ailelere yardım etmek için.

Eğitim zorunludur: Dediğimiz gibi 16 yaşına kadar öğrenim zorunludur. Neden? Söz konusu öğrencilere belirli bir kültür düzeyi kazandırmak ve onları toplumda her türlü istismardan korumak için.

Nihayet, yasaları yapanlar, öğrencilerin yetişkinler tarafından kullanılmasını engellemek istediler.

Gördüğümüz gibi, bu yasalar demokratikleşme çerçevesindedir. Geçmişe nazaran gerçek bir ilerleme oluşturuyorlar.

Jules Ferry, aynı zamanda Cumhuriyetin öğretmenlerini düşündü. Yetenekli, halktan gelen ilk okul öğretmenleri, lise öğretmenleri, hatta Fakülte öğretmenleri istedi. Paraya dayalı bir eğitim sistemini reddetti.

Hatırlatalım ki o devirde (yani yüz on yıl önce) Cumhuriyetin dengesi çok hassastı. Peşpeşe beş defa meydana gelen yönetim değişiklikleri bu gerçeğin delilidir.

Öğretmen kimdir? Ne olmalıdır? Toplum içinde yeri nedir?

Bu önemli sorular on sekizinci yüzyıl filozofları tarafından (Voltaire, Diderot, Rousseau gibi) sık sık tartışıldılar.

Ne olursa olsun, filozoflar, öğretmenlerin seçimindeki değişikliğin temelini attılar.

Nitekim 1789 İhtilalinden sonra Yüksek Öğretmen Okulu kuruldu (Fransızcası Ecole Normale Supérieure). Bu okul, Fransa'nın her köşesinden gelen ve yaşları yirmiyi aşan 1.400 öğrenciyi kabul edecekti.

Yüksek düzeyli bir eğitim gören bu öğrenciler sıraları gelince öğretmen olacak ve aday öğretmenlere ders verecekler.

Bu vesileyle, herkese açık, laik ve cumhuriyetçi bir eğitimi oluşturma fikri meydana geliyor.

1802'de yani Napoléon Bonaparte Birinci Konsolos olduğu zaman, ilk kez 45 lisenin kuruluşu bir yasa ile ilan edildi.

Böylelikle ilk kez lise kelimesi Fransızların gündelik hayatına girdi. Bu liselerin amacı neydi?

Devlet hizmetinde olan memur, öğretmen ve subayları eğitmekti.

1881'den bu yana Cumhuriyet, Eğitim alanında büyük ilerleme kaydetti.

Yoksul veya mütevazî ailelerden gelen çocuklar ilkokullarda, lise ve kolejlerde ve hatta üniversitede bile öğretmen olabildiler. Bu imkanlar, onlar için Fransız toplumu içinde inkar edilemez bir yükselmedir.

Eğitim burslarını her düzeyde elde etmek mümkün oldu. Eğitim seviyesinin yükselişi, yetenekli ve fedakâr öğretmenlerin eğitimi, bütün bunlar, Cumhuriyetin bir başarısıdır.

Nitekim, bu öğretmenler genel eğitim seviyesini yükselttiler. Tabii ki, buna rağmen, bazı problemler hâlâ çözüm bekliyor. Onun için aşırı bir memnuniyetten sakınmalıyız. Her sistem, tıpkı insanoğlu gibi, kusursuz olamaz.

İsterseniz, şimdi, Fransa'daki öğretmenler seçimine ayrıntılı bir şekilde değinelim.

İlk önce, diyebiliriz ki, Fransa'da, değişik sözcükler öğretmenin kategorisine göre kullanılıyorlar.

Örneğin, anaokulu ve ilkokul öğretmenleri için "instituteurs" denir. Ortaokul, lise ve fakülte öğretmenleri için "professeur" denir. Türkçeye bu nüansı tercüme etmek mümkün olmadığından "öğretmen" genel lakabı kullanacağız.

İlkokul öğretmenleri ile başlayalım.

İlkokul öğretmeni olmak için herşeyden önce "baccalauréat" diploması zorunludur. Bu diploma, lise son sınıfta bir sınavdan sonra verilir.

Baccalauréat'ın başarı oranı öğretim yıllarına göre değişiyor. Bu oran, bugün yüzde yetmiş civarındadır. Baccalauréat'dan sonra, ilkokul öğretmeni olmak isteyen genç, mutlaka bir öğretmen okulundan geçmek mecburiyetindedir.

Çoğu zaman bu öğretmen okulu, yatılı bir okuldur. Gencimiz eğitiminden sonra bir staj yapıyor ve başarılı olursa ders vermeye başlayabilir. İlkokul öğretmeni yörresel alanda tayin ediliyor, bölgesini hiçbir zaman terk etmiyor. İlkokul öğretmenleri tek bir vücut oluşturuyorlar; ortaokul, kolej ve lise öğretmenleri için aynı şey geçerli değil. Bu önemli konuya sonra değineceğiz.

Şimdi, fransızcası "professeur" olan lise öğretmeni, nasıl seçiliyor? Lise öğretmeni olmak isteyen genç, baccalauréat'dan sonra fakülteye gidiyor. İsteğine göre bir branşı seçiyor. Öğretmen olmak istiyorsa bir lisansa sahip olması şarttır.

Ayrıca, lisansını alan aday, master yani bir araştırma çalışması da yapabilir, fakat sadece lisans veya master, hiçbir zaman eğitimde bir işi garanti etmiyorlar.

Lise öğretmenliği bir yarışma sınavına tabidir.

Bu yarışma sınavının adı C.A.P.E.S.'tir.

Türkçesi, Orta Dereceli Eğitim için Yetenek Diplomasıdır.

Bu yarışma sınavı ülke çapında düzenleniyor, her yarışma gibi çok zordur. Başarı oranı her dalda yüzde onu aşmıyor.

C.A.P.E.S.'i edinen genç, bir yıl süren bir staj devresi geçirdikten sonra, ülke çapında tayin ediliyor. İlkokul öğretmeninin tersine, bölgesini terk ediyor.

Başka bir yarışma sınavı Agrégation'dur.

Agrégation denilen sınav C.A.P.E.S.'ten daha zordur.

C.A.P.E.S.'i elde eden genç gibi, Agrégation'u başaran genç, Fransa çapında tayin ediliyor. Agrégation'u başaran genç daha az ders veriyor ve tabii, maaşı daha yüksek oluyor.

C.A.P.E.S.'li ve Agrégation'lu bir lisede veya bir kollejde aynı şekilde çalışabiliyorlar. Bir sözleşmeye tabi değildirler, İş garantileri vardır. Kollej ve lise arasında farktan bahsetmek için, bir parantez açalım.

Kollejde yalnız ortaokul sınıfları var, lisede ortaokul sınıfları, artı lisenin son sınıfları var.

Fakat, başka öğretmen kategorileri de var.

Örneğin M.A. denilen kategori, M.A., Maître Auxiliaire demektir.

Yani, Türkçesi, Yardımcı Öğretmen.

M.A. olmak için bir lisansa sahip olmak şarttır. Fakat, maalesef bu öğretmenlerin işi garanti değil. Bir sözleşmeye bile tabi değildirler. Her sene başka bir kolleje veya başka bir liseye gidebiliyorlar. Buna rağmen 10 senelik bir süre sonunda A.E olabiliyorlar, yani Eğitim Yardımcısı. O zaman, işleri garantidir.

Nihayet P.E.G.C. kategorisi var. Yani kollejlerin Genel Eğitim Öğretmenleri. İlkokul Öğretmenlerin kategorisinden geliyorlar ve ön lisans alabiliyorlar. Genelde lisansları yok sadece kollejlerde ders verebiliyorlar. İşleri garantidir.

Gördüğümüz gibi, Sayın konuklar, Fransa'daki öğretmen seçim sistemi oldukça karmaşıktır.

Son olarak, Yüksek Öğrenim Kurumlarına nasıl öğretim elemanı alındığına bir göz atacağız.

Yüksek Öğrenim Kurumlarında ders vermek için ilk önce Agrégation yarışma sınavını kazanmak şarttır.

Fakat, gördüğümüz gibi, Agrégation'u olan bir kimse lisede hatta kollejde ders verebilir.

O zaman fakültede ders vermek için doktora tezi hazırlama ve sunması gerekiyor.

Fakat şunu belirtelim ki Fransa'da doktora tek başına hiç bir zaman bir iş garantisi vermiyor. Zorunlu olan yarışma sınavından geçmek lazım. Yalnız doktorası olan kişi işsiz kalabilir.

Çünkü Fransa'da yarışma sınavları C.A.P.E.S. ve Agrégation gibi daha önemli sayılırlar.

İşte şimdi Yüksek Öğretiminde kademeler: chargé de cours, assistant, maître assistant, maître de conférence, professeur. Yani bazı farklılıklarla öğretim görevlisi, araştırma görevlisi, ondan sonra, yardımcı doçent ve nihayet profesör (Yani en yüksek ünvan Türkiye'de olduğu gibi).

Şimdi, geleceğin perspektiflerine bakalım.

Fransa'daki öğretmen yetiştirme sistemi devamlı bir arayış içindedir.

Çünkü, demokratikleşme, kalite ve fedakârlık, Fransız Eğitim sisteminin temelini daima oluşturdu ve oluşturacaktır.

Staj sistemi devamlı değişiyor. Mesela, C.A.P.E.S.'li bir genç öğretmen kollejede devamlı bir sınıftan sorumludur. Öğretim yılı sonunda bir sınava tabidir.

Her öğretmen meslek hayatında her türlü staja girebilir.

Mesela bilgisayar ve görsel-işitsel stajlarına.

Ona "devamlı yetiştirilme" denir.

Ayrıca, öğretmen aynı zamanda da bir animatör ve bir eğitmandir. Yani kendisi de her türlü staj yönetebilir, okul kollarının etkinliklerinden sorumlu olabilir.

Nihayet, çağımızın sosyo-kültürel problemlerini çözmeye çalışıyor. Bu ilginç eğilim yani: "Öğretmen aynı zamanda da aynı seviyede bir eğitmen olması lazım" gündeme geldi.

Milli Eğitim mensupları gitgide temelde tek bir öğretmen kategorisini oluşturmayı düşünüyorlar. Aynı kelimelerle tek yetiştirme sistemini düşünüyorlar. Bu tek yetiştirme sisteminden sonra, uzmanlaşma gelecek. Örneğin, Fakülte profesörleri genç C.A.P.E.S.'lilere ders verecekler.

Aynı zamanda da, daha pratiğe bağlı, hayata bağlı, sosyo-kültürel problemlere eğilen bir öğretmen yetiştirme sistemini düşünüyorlar. Fakat bu yeni reform uygulanması zaman alacak ve her şeyden önce mali güç isteyecek.

Fransızcada bir laf var: "Il faut se donner les moyens de sa politique" yani "Uygulamak istediğiniz politikanın imkanlarına bakmalısınız."

İşte, saygıdeğer konuklar, Fransa'nın öğretmen yetiştirme sisteminin yeni eğilimleri.

Daha önce belirttiğim gibi bu sistem kusursuz olamaz.

Fransız Eğitim sisteminin temelinde özgürlük, fedakârlık, demokratikleşme ve ilerleme ilkeleri yatıyor.

İlginiz için teşekkür ederim.